

Anna Jedynak

Słownictwo dziecięcych bohaterów serialu animowanego „Włatcy móch”¹

1. Uwagi wstępne

Maślana, Anusiak, Konieczko i Czesio to czwórka ósmiolatków, która w niekonwencjonalny sposób zmagą się z brutalną rzeczywistością. Każdy z nich jest inny, ale cel podejmowanych działań wspólny – walka z panią Frał, która jest surową nauczycielką i czołowym antagonistą chłopców. Ich perypetie śledzą miliony, a zdania typu *Ona nie ma wacka! Idź do babskiego!* oraz *Pedalkom wstęp wzbroniony!* cytują polska młodzież. Wszelkie sfery aktywności chłopców są ograniczane przez dorosłych. To rodzice zwani przez drugoklasistów *jareckimi* lub po prostu *starymi* postrzegani są jako wywołujące skrajne emocje stwory. Wśród znieawidzonych wyjątek stanowi Higienistka, która zyskała sobie sympatię klasy II b dzięki niespotykanej wśród innych dorosłych postaci empatii. *Bimbaski*² darzą ją zaufaniem do tego stopnia, że gdy w jednym z odcinków³ kobietę spotykają nieszczęścia przysięgają poprawę swojego zachowania w zamian za pomyślność *Piguły*⁴.

Małoletni bohaterowie tworzą małą wspólnotę zwaną *bandą*, do której nie dopuszczają obcych. Tymi ostatnimi są nie tylko rodzice i nauczycielka, ale również społeczność szkolna. Wrogie reakcje na wtargnięcia nieupoważnionych na przestrzeń tej grupy są niemal stałym elementem fabuły poszczególnych odcinków serialu. Czterech uczniów jako miejsce *narad* upodobało sobie oczywiście

¹ Tytuł serialu jest nawiązaniem do dzieła brytyjskiego pisarza Williama Goldinga zatytułowanego „Władca much” (ang. *Lord of the Flies*) i wydanego w 1954 r.

² Pieszczotliwe określenie uczniów używane przez Higienistkę.

³ Lekcja 8: *Higieniczny blues*.

⁴ W języku ósmiolatków wyraz używany w znaczeniu ‘pielęgniarka szkolna’.

bazę, tj. z pozoru niczym się niewyróżniającą siedzibę grupy wykonaną z kartonu po telewizorze z sterowanym głosem komputerem w środku oraz toaletę męską w szkole.

Osobami, które bez większych sukcesów próbują zyskać sympatię Maślany, Anusiaka, Konieczki i Czesia są uczniowie tej samej klasy, Andżelika i Zajkowski. Chłopcy wyrażają swoją dezaprobatę wobec wspomnianych dzieci, nazywając ich odpowiednio: *pedałką* i *cwelem*.

Reżyser i scenarzysta serialu, B. Kędzierski zwraca uwagę na to, że tworzy *Władców móch* z myślą o widzach dorosłych i właśnie dlatego bohaterowie nie unikają wulgarnego języka, a w ich rozmowach wielokrotnie pojawiają się tematy kontrowersyjne. Małoletni bohaterowie serialu w sposób nieświadomy łamią tabu językowe. Jak podkreśla twórca produkcji: bohaterowie rozmawiają ze sobą, używając ostrych słów, choć nie do końca zdają sobie sprawę z ich znaczenia, bawią się w wojnę całkiem serio, a jeden z odcinków jest poświęcony dziecięcej fascynacji wypróżnieniami – opowiada o bieguncce. To cała prawda o ośmiolatkach, które bywają okrutne, nie znają litości dla wrogów, potrafią zakablować, podłożyć świnię, po to, żeby na następnej przerwie na powrót stworzyć ze swoimi antagonistami zgraną paczkę⁵.

Eksperymenty z ortografią widoczne najczęściej w tytułach odcinków serialu to rodzaj swoistej gry, która może źle wpłynąć na dziecięcego odbiorcę, gdyż telewizja postrzegana jest przez niego również jako autorytet w dziedzinie posługiwania się polszczyzną. Leksyka *mondziolów* szokuje i śmieszy, ale kontekstowe użycia wyrazów oraz wariacje słowotwórcze sprawiają, że słownictwo używane przez drugoklasistów przenika do języka potocznego. Czy te skądinąd „dziwne” wyrazy staną się częścią słownika języka polskiego? A może znikną wraz z wyemitowaniem ostatniego odcinka? To proces, którego jesteśmy świadkami. Jedno nie ulega wątpliwości, obraz świata jest kreowany przez dzieci z serialu w sposób niestandardowy. Taki sposób mówienia o rzeczywistości stanowi impuls do podjęcia rozważań o charakterze lingwistycznym.

Celem pracy jest próba opisu słownictwa używanego przez uczniów serialowej klasy II b. Analizie poddano leksykę pochodzącą z sześćdziesięciu sześciu dotychczas wyemitowanych odcinków serialu⁶. W toku badań wyróżniono następujące grupy wyrazów: neologizmy słowotwórcze i neosematyzmy, zapożyczenia z języka angielskiego oraz słownictwo ekspresywne – emocjonalne. Leksemy zostały zapisane pogrubioną kursywą wraz z podaniem znaczenia. Autorka

⁵ M. Piekarska, *Autorzy „Władców móch” będą prowokować telewizorów*, http://www.wiadomosci24.pl/artukul/autorzy_wlacy_moch_8221_beda_prowokowac_telewidzow_7126.html, [dostęp 23 marca 2009].

⁶ Stan z 28 stycznia 2009 r.

artykułu starała się zachować oryginalną ortografię. Całość zgromadzonego materiału empirycznego obejmuje około 200 wyrazów. Przedstawiony poniżej podział ma charakter nieostry, gdyż niektóre słowa mogą przynależć do co najmniej dwóch spośród wyróżnionych grup. Celem uniknięcia powielania uwag na temat poszczególnych wyrazów, leksem należący do kilku sekcji jest opisywany tylko raz.

2. Neologizmy słowotwórcze i semantyczne

Tworzenie nowych wyrazów wynika z różnorodnych potrzeb. Najczęstszą przyczyną powstawania neologizmów jest pojawienie się desygnatów, które należy nazwać. Badania nad rozwojem języka pokazują, że neologizmy językowe są generowane przez człowieka od najmłodszych lat. M. Chmura – Klekotowa podkreśla, że istnieją dwa typy neologizmów tworzonych przez dzieci: a) analogiczne formy fleksyjne; b) analogiczne formy i formacje słowotwórcze⁷.

Popęlnianie błędów w zakresie odmiany oraz twórczość leksykalna najmłodszych są inherentnymi cechami procesu akwizycji języka. Wpływ wzorca językowego przekazywanego przez otoczenie sprawia, że stopień poprawności wykonania, rozumianego jako odzwierciedlenie znajomości reguł w akcie mowy⁸, staje się wyższy. Dziecięcy bohaterowie *Władców móch* dokonują przekształceń polegających na zmianie budowy istniejących już wyrazów oraz nadawaniu im nowego znaczenia.

Efektom wyżej wspomnianych procesów jest powstawanie neologizmów słowotwórczych oraz neologizmów semantycznych. Te pierwsze powstają głównie poprzez dodanie afiksów, derywację wsteczną oraz kompozycję⁹. W przypadku zebranej leksyki, najczęstszym procesem służącym formowaniu nowych słów okazało się być przyłączanie morfemów (prefiksów i sufiksów). Ośmioletni bohaterowie tworzyli słownictwo w dwóch sytuacjach: stykając się z nowym denotatem oraz powtarzając nazwy obiektów za osobą dorosłą. Do głównych części mowy powstałych w wyniku uczestniczenia dzieci w procesie komunikacji językowej należą rzeczowniki i czasowniki. Poniżej zamieszczam listę zawierającą część neologizmów słowotwórczych wraz z ich znaczeniem.

⁷ M. Chmura–Klekotowa, *Neologizmy słowotwórcze w mowie dzieci*, „Prace Filologiczne” 1971, t. XXI, Warszawa, s. 100.

⁸ *Badania nad rozwojem języka dziecka. Wybór prac*, red. G.W. Shugar, M. Smoczyńskiej, Warszawa 1980, s. 22 i n.

⁹ S. Kania, J. Tokarski, *Zarys leksykologii i leksykografii polskiej*, Warszawa 1984, s. 137–138.

RZECZOWNIKI

- amciu* ‘pokarm, jedzenie’;
bajucha ‘bajka’;
bieduszek ‘osoba cierpiąca z jakiegoś powodu; nieradząca sobie z daną sytuacją’;
braciak ‘brat’;
bzykuszka ‘owad’;
chelbnia ‘chełbia’;
chlora ‘niesympatyczna nauczycielka’;
cukierasy ‘słodczyce produkowane najczęściej z nadzieniem...’;
czółko ‘zwrot używany przy witaniu się z rówieśnikiem’;
dupka ‘ograniczona umysłowo dziewczyna’;
dżondro ‘jądro’;
fryciarnia ‘miejsce, w którym podają frytki’;
kradziej ‘osoba dopuszczająca się kradzieży’;
lejwa ‘jednostka lekcyjna, lekcja’;
liścieje ‘liście’;
mamoniarz ‘osoba posiadająca pieniądze’;
misio cyt ‘limfocyt’;
niechbędzioza ‘wyrażenie pogodzenia się z sytuacją’;
niedowiara ‘stan niedowierzania’;
obojajniak ‘obojnak’;
obsuwa ‘opóźnienie’;
pachniuch ‘dezodorant lub perfumy’;
pedalka ‘dziewczyna’;
psychiatrolog ‘lekarz specjalista z zakresu psychiatrii’;
pździoszczola ‘pszczoła’;
skryjówka ‘schronienie, miejsce w którym można się ukryć’;
skutkowość ‘skuteczność’;
sprawucha ‘kwestia do rozstrzygnięcia’;
sromka ‘idiotka’;
superoza ‘używane w chwili zadowolenia’;
śminka ‘koloryzująca pomadka do ust’;
świętopożyczajstwo ‘samowolne pożyczanie rzeczy znajdujących się w kościele’;
trombolina ‘przyrząd służący do oddawania skoków do wody, trampolina’;
usprawiedliwieństwo ‘pisemne usprawiedliwienia nieobecności’;
włok ‘wosk pszczeleli’;
zagramanica ‘zagranica’;

CZASOWNIKI

popachnić (się) ‘użyć dezodorantu lub perfum’;
przykocbiwać ‘przytulać się, być blisko siebie’;
spojawić się ‘ukazać się’.

Neosemantyzmy (neologizmy znaczeniowe) to wyrazy, którym nadano nowe, kontekstowe znaczenie przy jednoczesnym zachowaniu lub zaniknięciu znaczenia pierwotnego¹⁰. Zebrane leksemy dotyczą w znacznej mierze fizjologii oraz anatomii człowieka.

RZECZOWNIKI

bakteria ‘pogardliwe określenie bezdomnego Petronela’
dekiel ‘idiota, głupek’;
dynia ‘lanie’;
eutanazja ‘zabieg polegający na pozbawieniu męskiego organu rozrodczego’;
gruszka ‘męski organ rozrodczy’;
huizinga ‘pobicie kogoś’;
jajo ‘zero’;
klempa ‘obelżywie o kobiecie’;
klocek ‘stolec’;
korek ‘brodawka’;
krokiet ‘męski organ rozrodczy’;
Lodzia ‘Doda’;
łazan ‘upadek’;
patyki ‘pieniądze’;
prastelina ‘materiał wybuchowy’;
srom ‘idiota, głupiec’;
torba ‘niesympatyczna nauczycielka’;
Usa ‘Stany Zjednoczone Ameryki Północnej’;
zoofilia ‘zoologia’.

INNE

zamlócić ‘zagrać w grę komputerową’;
babski ‘toaleta damska’;
chłopski ‘toaleta męska’;
słony ‘męski organ rozrodczy’;
smakowe ‘smaczne’.

¹⁰ S. Kania, J. Tokarski, op.cit., s.138.

3. Zapożyczenia z języka angielskiego

S. Kania¹¹ klasyfikuje zapożyczenia, biorąc pod uwagę dwa kryteria, tj. przedmiot zapożyczenia oraz stopień przyswojenia. Ze względu na pierwsze kryterium wyróżnia się zapożyczenia właściwe, strukturalne, semantyczne i sztuczne. Zapożyczenia właściwe to takie, które zachowują zarówno formę jak i znaczenie wyrazu. Typ strukturalny (kalki, repliki) charakteryzuje zastąpienie poszczególnych morfemów składających się na leksem odpowiednikami rodzimymi. Zapożyczenia semantyczne występują wówczas, gdy na skutek kontaktów językowych ekstensji ulega znaczenie rodzimej leksyki. Zapożyczenia sztuczne, w przypadku których elementy obce łączone są ze sobą zgodnie z regułami języka rodzimego. Jak zauważa E. Mańczak–Wohfeld, wprowadzenie „pożyczki” dokonuje się najpierw na poziomie *parole*, zaś stopień jej zasymilowania wpływa na społeczny odbiór jednostek języka dawcy jako rodzimych elementów.¹² Autorka pracy *Starsze i nowsze zapożyczenia angielskie w mówionej oraz pisanej odmianie języka polskiego* zwraca uwagę na to, że w znakomitej większości na poziomie graficznym i fonologicznym wyrazy nie ulegają asymilacji, będąc cytatami¹³.

Wśród anglicyzmów używanych przez bohaterów *Władców móch* można wyróżnić takie, które uległy procesowi całkowitej adaptacji, np. *abgrejdować*, *adwertajzować*, *sickowo* oraz cytaty, np. *alien*, *backup*, *coach*, *conversation*, *dad*, *moron* itd. Wyrazy obce to najczęściej rzeczowniki i czasowniki. Leksyka ta nie zatracą swojego pierwotnego znaczenia. Zapożyczenia z języka angielskiego są używane głównie przez dwie postaci, tj. Andżelikę i Maślanę. Oboje należą do rodzin o wysokim statusie materialnym w związku z czym, mają ułatwiony dostęp do wszelkich nowinek technicznych (komputer, programy telewizyjne itd.). Pozostali bohaterowie posługują się ograniczoną liczbą leksemów pochodzenia angielskiego, głównie wulgaryzmami. Przedstawiona sytuacja niejako koresponduje z socjolingwistyczną koncepcją B. Bernsteina¹⁴.

¹¹ S. Kania, J. Tokarski, op. cit., s. 144-145.

¹² E. Mańczak–Wohfeld, *Starsze i nowsze zapożyczenia angielskie w mówionej oraz pisanej odmianie języka polskiego*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego” 2004, z. LX, 2004, s. 110.

¹³ Ibid., s. 115.

¹⁴ Badacz ten uważał, że istotny wpływ na język dziecka ma środowisko, w którym się ono wychowuje. Bernstein wyróżnia dwa rodzaje kodów, które można przypisać grupom społecznym, tj. kod ograniczony (klasa robotnicza) i rozwinięty (klasa średnia). Według niego ograniczony jest taki kod, który w płaszczyźnie językowej „określa prawdopodobieństwo odgadnięcia, jakie elementy składniowe wykorzysta mówiący dla organizacji znaczenia w obrębie reprezentatywnej próbki mowy”. W przeciwieństwie do ograniczonego, kod rozbudowany charakteryzuje bardzo niska przewidywalność układu elementów. Autor tej koncepcji uważa, że nicopanowanie kodu rozwija

Poniżej zamieszczam słownik niektórych zgromadzonych anglicyzmów w kolejności alfabetycznej.

abgrejdować ‘unowocześniać’;

adwertajzować ‘reklamować’;

alien ‘obcy, wróg’;

backup ‘wsparcie’;

barbecue ‘przyjęcie z grillem, upiec na grillu’

best before ‘najlepiej spożyć przed’;

cash ‘gotówka, pieniądze’;

coach ‘trener’;

conversation ‘rozmowa’;

dad ‘ojciec’;

Jesus ‘Jezus’;

entertainment ‘rozrywka’;

asshole ‘pogardliwe określenie mężczyzny’

every day ‘codziennie’;

father ‘ojciec’;

flower ‘kwiat’;

Hollywood ‘dzielnica miasta’;

joke ‘żart’;

knowledge ‘wiedza’;

level ‘poziom’;

love ‘kochać’;

look ‘patrzeć’;

MC (Master of ceremony) ‘mistrz ceremonii, raper zabawiający publiczność poprzez spontaniczne tworzenie rymowanek tzw. freestyle’;

music ‘muzyka’;

moron ‘idiota’;

net ‘Internet’;

no way ‘nie ma mowy!’;

oh no ‘o nie!’;

perfumes ‘perfumy’;

pervert ‘zбочzeniec’;

present ‘obecny’;

Santa ‘święty Mikołaj’;

sausage wyborcza ‘kiełbasa wyborcza’;

niętego przez dzieci z rodzin robotniczych może być przyczyna ich późniejszych niepowodzeń szkolnych. B. Bernstein, *Socjolingwistyka a społeczne problemy kształcenia*. W: *Język i społeczeństwo*, wybrał i wstępem opatrzył M. Głowiński, przekł. J. Arnold, K. Biskupski, K. Falicka, J. Faryno, M. Łukasiewicz, Warszawa 1980, s. 95.

scratch ‘drapać, uzupełnianie podkładu muzycznego o efekty dźwiękowe poprzez pocieranie płyty gramofonowej’;
second hand ‘w odniesieniu do towaru: używany’;
shut up ‘zamknij się’;
sick ‘chory’;
sickowo ‘źle’;
trendy ‘modne’;
vacation ‘wakacje’;
women’s rights ‘prawa kobiet’

4. Słownictwo ekspresywne

Wypowiedzi ośmiolatków obfitują w leksykę zabarwioną ekspresywnie i emocjonalnie. Wybór tych środków językowych podyktowany jest przeszkodami, które napotykają na swej drodze bohaterowie serialu. Ekspresywizmy to dla nich „ekonomiczny” sposób na wyrażenie własnych zmartwień i problemów. Stan wewnętrzny bohaterów i ich osobowość oraz repertuar cech, takich jak: wiek, pochodzenie społeczne oraz płeć zostają niejako „ujawnione” poprzez dobór odpowiedniej leksyki¹⁵. Badacze zwracają uwagę na to, że wyraz może odwoływać się do pozytywnych lub negatywnych uczuć lub też posiadać neutralne nacechowanie emocjonalne. „Elementy ekspresywno-emocjonalne wiążą się z treścią znaczeniową wyrazu albo też z desygnatem, który dany wyraz oznacza”¹⁶. K. Handke podkreśla, że ekspresja to znak językowy, przy pomocy którego nadawca wyraża swój stosunek do rzeczywistości¹⁷.

Ekspresywność jest postrzegana jako istotna cecha znaku, właściwość procesu ekspresji¹⁸. S. Grabias opisuje typy ekspresywności niesione przez określone formanty. Te ostatnie dzieli na: formanty melioratywne, pejoratywne, melioratywno-pejoratywne¹⁹.

Pierwszy z zaproponowanych przez autora pracy *O ekspresywności języka* typów sufiksów będzie zastosowany w analizie zgromadzonego materiału empirycznego, spośród którego wyróżniłam trzy grupy leksykalne, tj. zdrobnienia i wyrazy pieszczotliwe, słowa obelżywe i wyrażające lekceważenie oraz wulgaryzmy. Poniżej scharakteryzuję każdy z wymienionych rodzajów słownictwa.

¹⁵ S. Grabias, *O ekspresywności języka. Ekspresja a słowotwórstwo*, Lublin 1980, s. 15.

¹⁶ S. Kania, J. Tokarski, op. cit., s. 192.

¹⁷ K. Handke, *Nazewnictwo jako narzędzie ekspresji*. W: *Onomastyka literacka*, red. M. Biolił, Olsztyn 1993, s. 41.

¹⁸ S. Grabias, *O ekspresywności języka. Ekspresja a słowotwórstwo*, Lublin 1980, s. 18.

¹⁹ Ibid., s. 58–64.

4.1. Zdrobnienia i wyrazy pieszczotliwe

Wypowiedzi Czesia charakteryzuje obecność zdrobnień i spieszczeń. Zabieg ten widoczny jest szczególnie w przypadku przywoływania zwierząt, np. *misio, piesio, kiciuś*. Ponadto, wspomniane egzemplifikacje wiążą się ze zjawiskiem poszerzania znaczenia, które charakterystyczne jest dla stadium holofrastycznego w rozwoju mowy przypadającego na pierwszy rok życia człowieka. Wtedy to dzieci używają swego stosunkowo ubogiego wówczas zasobu słownictwa do nazwania jak największej liczby przedmiotów²⁰. Dochodzi do poszerzenia znaczenia używanych słów (ang. *overextension*), np. słowo „piłka” może być używane do nazwania wszystkich okrągłych przedmiotów. Dzieci kierują się różnymi kryteriami wyboru danej formy, np. kształtem czy też rozmiarem obiektu. Analogicznie, bohater *Władców móch* używa trzech wspomnianych wyżej leksemów, aby określić niemal wszystkie zwierzęta, które spotyka na swojej drodze. Przykładowo, podczas wycieczki do ogrodu zoologicznego (odcinek pt. *Piure dla słonia*), Czesio wypowiada się o hienie w następujący sposób: *Ale chory piesio!*. Tworząc formy deminutywy, Czesio używa formantu wielofunkcyjnego *-ek*, który w niektórych sytuacjach pełni rolę zdrabniająca²¹, np. *bzyczek* lub *bzykuszek* w znaczeniu ‘mucha’, *bieduszek, włosek* ‘wosk’. Ponadto bohater dokonuje swoistego zdrobnienia przysłówków, które są derywowane od form zakończonych na *-o* lub *-e*, np. *fajniuśnie, ładniuchnie, milusio*. Pozostali bohaterowie unikają form zdrobniałych na rzecz augmentatywów oraz słów o znaczeniu obelżywym i wulgarnym.

4.2. Słowa obelzywne i wyrażające lekceważenie

Uczniowie używają wyrazów urągających w odniesieniu do swoich antagonistów, wychowawczyni, Zajkowskiego oraz Andżeliki. W przypadku wypowiedzi na temat nauczycielki, chłopcy tworzą ekspresywne apelatywne nazwy osobowe, dokonując reifikacji lub zoomorfizacji²². Przykładem pierwszego procesu jest wyraz *torba*, który chłopcy najczęściej poprzedzają przymiotnikiem *stara*. Należy podkreślić, że *starość* to cecha, która w języku czwórki przyjaciół posiada wyłącznie negatywną konotację. Pojawia się ona w znakomitej większości wypowiedzi dotyczących pani Frał, np. *stara bzdziągwa* lub *stara nierozprawiczona dewota*. Maślana, Anusiak, Konieczko i Czesio nazywają nauczycielkę

²⁰ M. Przetacznikowa, G. Makięło-Jarża, *Psychologia rozwojowa*, Warszawa 1974, s. 130.

²¹ Zob. S. Grabias, *O ekspresywności języka. Ekspresja a słowotwórstwo*, Lublin 1980, s. 58.

²² A. Rejter, *Leksyka ekspresywna w historii języka polskiego. Kulturowo – komunikacyjne konteksty potoczności*, Katowice 2006, s. 158.

również *starą kłępą*. To ostatnie słowo jest ‘obelżywym określeniem kobiety niechlujnej’, ponadto wyraz ten oznacza ‘samice łosia’²³.

W odniesieniu do *Andżeliki*, chłopcy używają słów *chlora*, *eska*, *downka*, *moronka*, *dziadówka*²⁴ oraz *dupka*. Określenia charakteryzujące dziewczynę związane są z postrzeganiem jej jako wroga. Jako emigrantka starsza o trzy lata od bohaterów jest uważana za gorszą, mniej inteligentną oraz przynależącą do innego świata. Dodatkowo, warto zauważyć że niemal wszystkim kobietom, z którymi mają styczność bohaterowie, przypisane zostaje określenie *pinda*.

Zajkowski jako obiekt drwin i przemocy szkolnej nazywany jest *cepem* oraz *moszniakiem*. W wypowiedziach o członkach swojej grupy koleżeńskiej, rzadko zdarza im się używać słów obelżywych i lekceważących. Pewnym wyjątkiem zdaje się być sytuacja przedstawiona w odcinku *Nazywam się Anusiak*, kiedy to wspomniany w tytule drugoklasista wyśmiewał nazwiska i plany życiowe rówieśników. Wówczas to, pozostali zaczęli atakować wywodzącego się z nizin społecznych ośmiolatka słowami *pizduś*, *dupoliz* (gdy opowiadał on na forum klasy o swoim marzeniu – byciu politykiem) oraz *burak*.

Podobnie, tj. z lekceważeniem, określają osoby piastujące urzędy, godności i wykonujące określone prace. Policja to *mendy*, zakonnica nauczająca ich religii zwana jest *pingwiną*²⁵, nawet pisarz, którym jest prawdopodobnie Ernest Hemingway, pojawiający się w odcinkach *Mokre sny I* oraz *Mokre sny II* zostaje przez nich obrażony. Maślana zdziwiony zainteresowaniem mężczyzny jego problemami nazywa go *pedofilem*, pozostali zaś mówią o nim *staruch*.

4.3. Wulgaryzmy

Jak już zasygnalizowałam we wstępie, serial *Włatcy móch* cechuje brutalność. To ona jako swoisty model konstrukcyjny fabuły determinuje używanie przez postaci języka obscenicznego. Jeden z twórców produkcji, B. Kędziński, odpiera oskarżenia o zbyt dużą wulgarność środków służących przedstawieniu przygód ośmioletnich dzieci następującymi słowami: „Jeśli pojawiają się przekleństwa, to tylko w uzasadnionym momencie, a nie na zasadzie wrzucania mięsa w bigos. Nie oszukujmy się, że dzieci mówią kwiecistym językiem, wystarczy się przejść

²³ Por. *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. 3, Warszawa 1964.

²⁴ W odcinku zatytułowanym *Andżelika*, Anusiak próbuje wymóc na tytułowej bohaterce opuszczenie męskiej toalety słowami *Spieprzaj dziadu!*, które są nawiązaniem do wypowiedzi znanego polskiego polityka. Gdy reflektuje się, że *Andżelika* jest kobietą, słowo *dziad* zastępuje *dziadówką*.

²⁵ Podobieństwo zakonnicy do pingwina związane jest z podobną kolorystyką wierzchnią. Czarnobiałe ubarwienie zwierzęcia i kolorystyka habitu zdradzają duże podobieństwo. Warto dodać, że w języku potocznym leksem *pingwina* również funkcjonuje w znaczeniu ‘zakonnica’.

korytarzem podstawówki”²⁶. Wyrazy obsceniczne obecne w słowniku czynnym bohaterów można sklasyfikować ze względu na sferę aktywności ludzkiej, do której się odnoszą. Wulgaryzmy obecne w języku ośmiolatek, to przede wszystkim ekspresywne apelatywne nazwy osobowe, nazwy czynności, cechy oraz wykrzyknienia.

Nazwy kobiet tworzone są głównie przy pomocy sufiksów *-ka* oraz *-a*, np. *pedałka*, *ściera*, *cipa* itd. Wymienione leksemy są używane wyłącznie w odniesieniu do istot młodych, koleżanek z klasy. Osoby dorosłe są określane przez Maślanę, Anusiaka, Konieczkę i Czesia za pomocą słów obelżywych. Ekspresywne apelatywne nazwy osobowe mężczyzn o charakterze wulgarnym najczęściej posiadają zakończenie spółgłoskowe, np. *chuj*, *ciul*, *jebak leśny*, *zjeb* itd. lub samogłoskowe, np. *ciota*, *matkojebca*.

Czasowniki typu *podpierdolić* ‘ukraść’, *walić* ‘pachnieć’, *spierdzielać* ‘uciekać’, *jebnąć* ‘uderzyć’, *ocipieć* ‘zwariować’, *pitolić* ‘mówić nie do rzeczy’, *zarznąć* ‘zabić’, *wykurwić* ‘niefortunny uderzyć w coś’, *odejsrać się* ‘wydalić stolec’ odnoszą się do czynności, stanów oraz skutków podejmowanych działań. Przymiotniki wyrażają cechy zarówno pozytywne, jak i negatywne. Przykładami tych pierwszych są wyrazy, takie jak: *wyjebiaszczy* ‘pomysłowy’; *zajebisty* ‘fantastyczny’, *zajebiaszczy* ‘wielki’, *wydupiasty* ‘wielki’, *jebitny* ‘fantastyczny’, interesujący, wielki’. Wady to słowa ubliżające ludzkiemu intelektowi o znaczeniu ‘głupi, ograniczony umysłowo’: *powalony*, *jebnięty*, *osrany*, *pojebany*.

Osobną grupę stanowią wykrzyknienia i okrzyki będące wyrazem silnych emocji wywołanych na dwa sposoby: przez doświadczenia interesujące i ciekawe dla głównych bohaterów (np. *Zajebioza!*, *Wypierdoza!*, *Ja pierdaczę!*, *Ja pierdyle*, *Bonanza!*) lub wręcz przeciwnie – wynikające z sytuacji trudnych i problemowych (*Chujnia z kutasówką!*, *W dupę jeża!*, *Wąchaj pałę*, *wiochmenie!*).

Prawda życia miesza się z prawdą ekranu, gdyż jak przyznają sami bohaterowie, dzięki wulgaryzmom kształtują swoją pozycję w grupie rówieśniczej, ponieważ *Głupio tak przeklinać jak nikt nie słucha!*²⁷. Język obsceniczny jest narzędziem nie tyle komunikacji, co dominacji. Prestiż dzięki niemu uzyskany to warunek *sine qua non* komfortu psychicznego i względnej stałości wypracowanego w ten sposób wizerunku.

²⁶ B. Sowa, „*Włatcy moch*” *podbijają Europę*, http://www.dziennik.pl/kultura/article38270/Wlatcy_moch_podbijaja_Europe.html, [dostęp 15 stycznia 2009].

²⁷ Refleksja Konieczki po fakcie trafienia do piekła w odcinku *Piersza komunia*.

5. Podsumowanie

Włatcy móch to serial animowany, którego przedmiotem jest prezentowanie problemów współczesnego świata z perspektywy dziecka. Jak się okazuje, jest to codzienność przepełniona brutalnością. Maślana, Anusiak, Koniecčko i Czesio nie mają idealnego dzieciństwa, gdyż żyją w kulturze konsumpcyjnej, gdzie wiele wartości zostało wypartych na rzecz pieniądza, wiecznej młodości i wszechogarniającego hedonizmu. Drugoklasiści stykają się z zagadnieniami trudnymi i kontrowersyjnymi, które wielokrotnie wywołują poczucie wstydu i zażenowania u dorosłych. Jednym ze sposobów osławiania rzeczywistości jest dla nich mówienie o tym, czego doświadczyli na co dzień. Język jest dla nich środkiem do ujawnienia własnych emocji oraz narzędziem buntu przeciwko ludzkiemu zakłamaniu. Przy jego pomocy obnażają stereotypowe wyobrażenie o świecie. Dziecięcy bohaterowie wielokrotnie przyznają, że nie znają znaczenia używanych przez siebie słów, a mówią w taki właśnie sposób, ponieważ wzorują się na rodzicach. Małoletnie postaci jako pełnoprawni przecież uczestnicy procesu komunikacji, postrzegają leksykę jako swoiste bodźce wywołujące u odbiorcy konkretną reakcję. Bezwiedne używanie słownictwa jest nieodłącznym elementem rozwoju językowego człowieka. Dziecko traktuje matkę i ojca jako autorytety w kwestii posługiwania się mową. W związku z powyższym, kilkuletni ludzie imitują zachowania językowe dorosłych mając na uwadze osiągnięcie sukcesu rozumianego jako ‘feedback odbiorcy taki, jak wcześniej zaobserwowałem/-am’. Zjawisko to widoczne jest szczególnie w przypadku wulgaryzmów, gdzie jednym ze sposobów uzasadnienia faktu użycia tychże jest odniesienie do sytuacji komunikacyjnej, której podmiotami byli dorośli, np. *Tata tak powiedział wczoraj do mamy i sobie poszła*²⁸.

Analiza zgromadzonego materiału empirycznego pokazała, że w wypowiedziach bohaterów dominują trzy grupy leksykalne, tj. neologizmy słowotwórcze i neosematyzmy, zapożyczenia z języka angielskiego oraz słownictwo ekspresywne – emocjonalne. Część przykładów należeć mogła do więcej niż jednej z wyżej wymienionych grup. Wymieniane każdorazowo wyrazy zostały krótko zdefiniowane. W związku z dużą popularnością serialu *Włatcy móch* jego twórcy sukcesywnie produkują nowe odcinki, a od 13 lutego w kinach całego kraju wyświetlany będzie film pełnometrażowy o wymownym tytule *Włatcy móch. Ćmoki, czopki i mondzioly*, którego fabułę podopieczny Marcela i Pułkownika objaśnia w sposób następujący: *Wruszka Jowita wywruszyła chłopakom przyszłość, ktura sztyjni zgnitom skarpetą... Czesio, Maślana, Anusiak i Koniecčko*

²⁸ Cytowane zdanie padło z ust Anusiaka w odcinku *Wójeł Alfred*, gdy nie potrafił on wyjaśnić Czesiowi znaczenia słowa *wypierdalać*.

*postanawiają nigdy nie dorosnąć...*²⁹. Ta krótka zapowiedź to nie tylko przykład gry z regułami ortograficznymi, to próba odwzorowania języka używanego przez polskich uczniów. W toku obserwacji oddziaływania mowy bohaterów serialu na zachowania językowe polskiej młodzieży, stwierdzam że największe oddziaływanie okazują się mieć wypowiedzi Czesia. Nastolatki niejako „prześcigają” się w prezentowaniu kolegom coraz to nowych dzwonek na telefon komórkowy obfitujących w oryginalne skądinąd dialogi z udziałem ośmiolatka, np. *Ładnie pachniesz, jak kielbaska!* Idiosstyl bohatera będzie przedmiotem osobnego artykułu.

Summary

The paper presents lexis of eight-year-old characters from cartoon entitled “Włatcy Móch”. The children describe the brutality of contemporary world using words which can shock the viewer. Their language influences on Polish teenagers’ speech. The author enumerates three main types of vocabulary, i.e. neologisms, English borrowings and expressive words. Neologisms are described as new words or known words which are given the new original meaning. English borrowings are used as citations or acquired -fully or only partly- words. There are three types of expressive words enumerated, i.e. diminutives, insulting expressions, and vulgar words. The lexical material consists of lexis which can belong to more than only one group of vocabulary. The given lexis is an example of breaking the language taboo.

²⁹ Zapis treści zapowiedzi reklamowej filmu *Włatcy móch. Ćmoki, czopki i mondzioly* przytaczam za ulotką otrzymaną przed jednym z seansów w opolskiej siedzibie sieci Kinoplex 20 lutego 2009 r.